

Familia berriak, BOE zaharrak

Gako-hitzak:
etxebizitza-programa, familia-eredua,
tipologia, arkitektura-malgutasuna

Ion Elxabe

"antzigabea da jenderik gabeko arkitekturaren itxura,
funtsezkoa bertan jendeak daukadan itxura da"
Bruno Taut

Euskal Herrian azken urteotan egin diren babes ofizialeko etxebizitzaren promozio gehienak gainbeheran dauden eskema familiarretan oinarritutako arategi bati emandako erantzunak dira. N seme-alabak dituen eta XX. mendearen lehen erdiko obituren arabera bizirik den familia nuklear bat: gizona ekonomia-mantenuan, eta emakumea sukaldean etxearen eta seme-alaben arduraren. Etxebizitza eta familia hierarkiko zein zurrunak, aldaketa etengabe dagoen gizarte batetik urrunduak.

Artikulu honen helburua gai horietara burbiltzeko ukitu batzuk ematea eta etorkizunean barik orain bertan egoera nola alda daitekeen erakusteko ideia batzuk proposatzeko saiakera bat egitea da.

Familia berriak

Gero eta etxe-elkarbizitza egoera gehiago daude, ohiko familia mota gero eta gutxiago azaltzen da eta **familia mota berriak gorako bidean daude**. Eustat-en emandako familia moten definizioen arabera (eta haren mugak onartuz) honako hauek dauzkagu:

Nukleorik gabeko familia:

Pertsona bakarrekoa: ez dago familia-nukleorik eta pertsona bakarrak osatzen du.

Pertsona bat baino gehiagokoa: hemen ere ez dago familia-nukleorik; pertsona bik edo gehiagok osatzen dute eta haien artean ahaidetasuna egon daiteke edo ez.

Familia nuklearra:

Seme-alabarik gabeko nukleoa duena: seme-alabarik ez duen bikote batek osatzen du.

Seme-alabak dituen nukleoa duena: bere nukleoa eratu ez duten seme-alabak dituen bikote batek osatzen du.

Guraso bakarrekoa: bere nukleoa eratu ez duten seme-alabak dituen aitak edo amak osatzen du.

Zabaldun: edozein motatako familia-nukleoa da eta bertan pertsona bat edo gehiago bizi dira elkarren artean ahaidetasuna izanik.

Nukleo anitzekoa: familia-nukleo bi edo gehiago ditu.

(Nukleo familiarizat kasu hauek hartu dira: seme-alabarik ez duen bikotea, bere nukleoa eratu ez duen seme-alabak dituen

bikotea, edo ama edo aita eta bere nukleoa eratu ez duen seme-alaben kasuak hartuz).

2006an familia hauen banaketa hauxe izan zen:

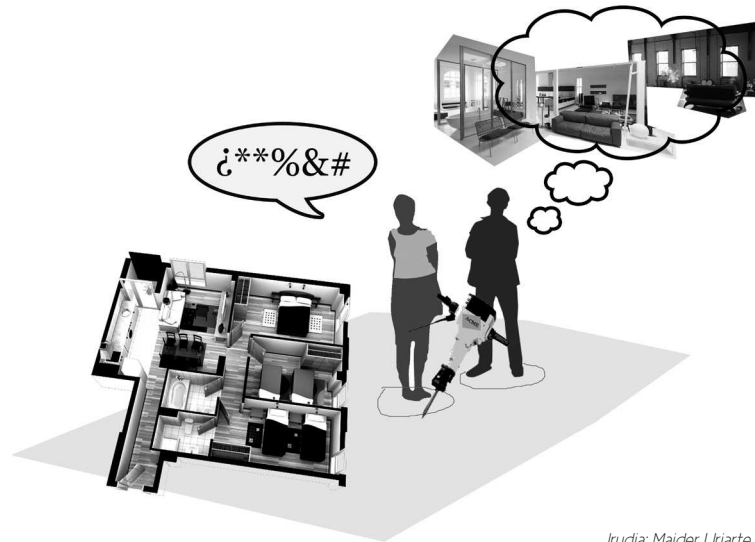
Etxe mailan barne-harreman mota asko daude. **Etxebizitzaren behar eta erabilera berriak** hauek izan daitezke: etxean lan egiteko bateragarritasuna, intimitaterako betebeharrak ezberdinak, eta, batez ere, epe ertain-laburrean etorkizunerako dagoen ezjakintasuna lan-esparruan eta norberaren eremuan. Ohiko familia motak aspaldi murriztu direla esateaz gain, esango genuke seme-alabak dituen familia nuklear honek ez diela gaur egun harreman eta elkarbizitzako ohiko eskemei jarraitzen. Hau da, familia mota honek ere etxebizitza-tipologia berriak behar ditu.

Gureganatzen hasi beharko dugun beste kezka bat hurrengoa da: **gero eta jende edadetu gehiago egongo dela eta jadanik badagoela. Non eta nola biziko dira?** Zer-nolako etxe-espazio motak behar dituzte? Eta zer-nolako zerbitzu eta hornidurak beren inguruan?

Etxebizitza mota tradizionala

Gaur egungo BOEko araudia n seme-alaba dituen ohiko familia nuklearraren eredurako dago eginda. Gaur egungo erabil-tzaile taldeek eta beraien bizimoduak ez dute lekurik bertan. **Etxebizitza hierarkizatu eta egituratua proposatzen du arauak**, ereditik aldentzen diren biziera asko baldintzatuz. Etxearen espazio bakoitzak bere izen-abizenak ditu (sukaldea, egongela, jantokia, komunak, korridorea, hall-a, suite logela, 2. logela, 3. logela, esekitokia...) eta oso zaila egiten da beraien artean izaerak trukatzeari, are zailagoa kanpoko izaera bat sartzea.

Gizakien arteko harreman eta elkartze mota berri horiek ohiko tipologiaren eraginez baldintzatuta sentitzen dira. Gizartean artikulatzeko edota beraien biziera eta baliabideak hobetzeko zailtasunak dituzte. Familia, batasun emozional, fisiko, ekonomiko eta domestiko gisa ulertzen duen ideiatik urruntzea beharrezkoa da. Egungo gizarteak hiritar izan eta sentitzea ahalbidetzen duten erantzun arkitektonikoak zehaztu beharko lituzke arauak. Araudiak bere gizarte-testuingurura egokitu eta pertsonen be-

Irudia: Maider Uriarte

har eta ametsi irekita dauden etxebizitzaren diseinua onartu beharko du, diseinatzaileari etxebizitza ez-espezifikoa sortzeko tresnak emanez. Etxebizitza kolektiboaren arloan erabiltzaile ezezagunen behar espezifikoekin lan egiten da. **Bakarkako formalizazioak dituen kontzeptua unibertsala da;** horregatik huts egiten da, etxebizitza gehiegi definitzen eta ixten delako, eta norbanakoen berezotasunak kontuan hartzen ez dituen forma unibertsala aplikatzen delako.

Sailkapen berriak jartzen hasi beharko du etxebizitza mota berriak; logela kopuru ezberdineko etxeak sortzea ez da gizartearen aldaketei erantzutea. Gizarte-errealitateari egokituagoa dagoen sailkapen bat egiteko ordua da. Agian “elkarbanatze mailen” arabera sailkatu behar da, eta kapazitateen arabera bereizi; edo biztanle kopuruan oinarritu (ad: X m²-ko etxe-tailerra, X biztanleentzat banatutako etxea, bakoitza bere bakarkako unitatearekin...); edo etxearen ekipamendu finako definitu (higiene, sukalde, eta gorde lanentzako) X m² gehituz egongela eta espazio zirriborrotsu baten bidez, biztanlearen arabera modu erraz zein azkarrean transformatu eta itxuratu ahal direnak (sistema arin eta lehorrak). Horrek proiektzio-prozedura argi eta txukunetara eramaten gaitu, solairu garbiak, tarte eta guneeekin.

Etxebizitzaren eskari errealarari moldaiztasunaren beste ondorio bat oso garestiak eta ezeroak diren obrak egitea da (nahiz eta promozioa amaitu berria izan). Erabiltzailea erosi edo alokatu dituen produktu horiekin zoriontsu ez dagoela konfirmatzen du honek. J. N. Habraken-en hitzetan, erabiltzailea bera da etxebizitzaren eraikuntzan ahaztu den osagaia, erabakiak hartzeko prozesutik ezabatuta. Segur aski prozesuaren logikaren ondorioz azken pausotan sartuko da akzioan biztanlea, baina etxea egoera onargarri batean eman beharko zaio erabiltzaileari, bertako egokitze on bat baimentzen dion egoeran alegia.

Hau guztia nahiko normala iruditzen zaigu, baina, auto berri bat erosi ostean, norbaitek aldatzen al dio motorra? Beira berriak leihotzen jartzeagatik edota sabaia zulatu eta leiho bat gehitzeagatik ordaintzen al dio langile bati? Egoera hau beraz eskaintzaren arazoa da, ez baita behar bezain plurala, edo bestela eskaria-

rena, aukera guztiak ez ezagutu eta beraz eskatu ezin?

Horregatik **irakatsi eta zabaldu behar dira arkitektura eta soziologia katean.** Etxebizitza ezberdinen eskari estali bat dago eta kanpora atera behar dugu. Beharrezkoa da amaitzea etxe bat bakarrik XX. mendeko ohiko etxe burgesa izan daitekeelako ideiarekin, eta aukeran dauden tipologia anitzen jakintza zabaldu behar da. Ziur aski bide zaila izango da, aldagai asko sartzen baitira, are gehiago eraikuntza-negozioak bere bidelagunei eskuak lotu dizkien egoera honetan, baina merezi izango du.

Beharrezko tipologia

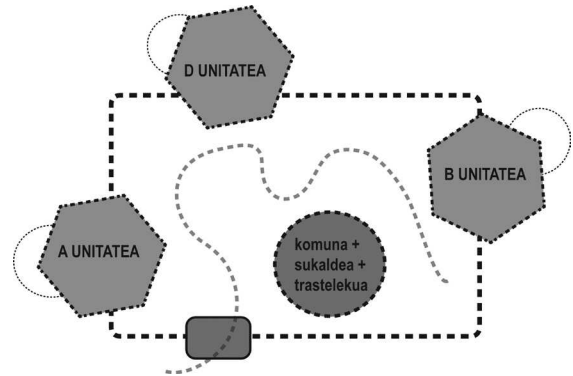
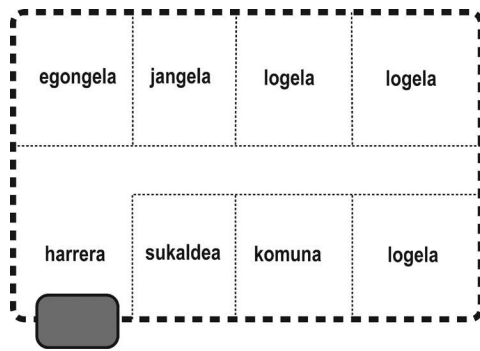
Etxebizitza garaikide batek bete beharko dituen ezaugarri eta parametro batzuk:

- Moldakorra (somagarri nahiz fisikoki) eta plurifuntzionala, irekia.
- Denboran zehar aldatzeko eta testuinguruari egokitzeko gai.
- Era erraz eta arinean eraldatzeko gai, sostengu-eraikinak.
- Gizarte- eta etxe-beharrei egokituta: sukalde espazioa, birziklatzea, telekomunikazioak, garbiketa pertsonala, bilketa sozialak...
- Deshierarkizatuta.
- Aldameneko erabilerak onartzen dituena (lana, aisia, bisitak...).
- Kanpo-espazio batez gozatzeko aukera ematen duena.

Hau lortzeko estrategiak posibleak:

Kontua da **etxea era txukun eta argian zonakatzea,** beharrezkoak diren espazioak izan ezik beste guztien espezializazioa saihestuz. Espezializazioak etxebizitzan zurruntasunera eta malgutasun hutsera eramaten du eta gainontzekoak hondakin-espazio txiki eta ilunak izatera behartzen ditu. Leku baztertuak sortzen dira eta gure etxeko bizi-kalitatea debaluatzen da.

Estrategia zurrunen aurka estrategia zirriborrotsuak indartu behar dira. Etxebizitzetako biztanleek behar beste aldaketa onartzen dituzten sostengu-eraikinetan oinarritzen diren estrategiak.

Irudiak: M.U.

Argi egon behar da etxebizitzak zati iraunkorrak eta zati aldakorrak dituela. Eta bereizi behar dira iraunkorra dena eta aldakorra dena. Zatiak gero eta gutxiago nahasi, gero eta etxebizitza eraldagarriago izango dugu.

Jarraian estrategi posible batzuk azalduko dira, beraien artean bateragarriak:

Nukleo tekniko zurrun eta trinkoak + nortasun gabeko espazioa

Elementu finko eta zurrunak minimoetara murrizten dira, era ireki eta eraginkorrez diseinatuta. Hauek normalki ur edota keen hornikuntzak eta hustuketek baldintzatuak dauden elementu eta espazioak dira. Geratzen den etxe guztia espezializazio eta nortasun aurredefinitutik libre geratzen da, erabiltzailea bera izango da horietan emango dizkiona.

Sostengu-sistema

Egitura eta instalazioen hornikuntza- eta hustuketa-sareen antolaketa estrategikoak hainbat toki-banatan onartzen ditu solairu guztiei komuna den sostengu berdinean. Hau J. N. Habraken-ek garatu zuen eredua da, eta biztanle ezberdinentzat proposa den proposamen berdinean baten moldakortasunean datza. Arazoa, ordea, eraikuntza-teknika moldakortasun hori denboran zehar mantentzeko gai izango ote den jakitea da, biztanle berri batzuek konpartimentazioa traba askorik gabe aldatzea posible izateko.

(j. n. habraken: *sostengu sistema*)

Gai-tarte mozketak

Solairuen gai-nortasun tarteetan zonakatze argi eta txukun batek (kanpo-espazioa, sukaldeak, komunak, gordeketak, komunikazioa, egonlekua) erabiltzaileari tarte bakoitzetik zenbat nahi duen erabakitzea onartzen dio.

(carlos arroyo + leonora guidotti: *benquerenciako ekoauzoa, toledo*)

Etxebizitza kolektibo literala

Bai elkarrekiko bai ezkutuko erabilerak ezberdindu daitezke kasu honetan, norberaren pribazitatea mantenduz eta espazio, funtzio eta gastuak erdibanatuz. Gaur egun elkarrekiko etxebizitza-tipologietan oso interesgarriak diren proposamenak daude, gero eta kopurutsuago diren etxe-arlo batzuk konpartitzeko desioetara moldatzen direnak (batez ere gazte eta nagusien kolektiboetan).

(andrés jaque: *tuper house*; carlos arroyo + leonora guidotti: *loreetako etxea 2, 142 etxebizitza gazte eta nagusientzako*)

Historian zehar eskema hauei jarraituz pentsatu eta eraiki egin den arren, hemen era erradikal batean hitz egiten da: ebaketa

eta aldaketa guzti hauek era simple eta arinean egiten lortzea. Horregatik hori lortzeko eraikuntza-sistemak pentsatu eta erabili behar dira. Elementu zehatzak prefabrikatzerantz joan beharko dira.

Arkitektura likido baten alde

Zygmunt Bauman-en gizarte likidoaren teorian oinarrituz, arkitektura likido bat defendatzen dugu. Gure bizitza zein zutabetan oinarrituko den ez dakigun denboran bizi gara, are gehiago, hobe zutabe handi eta sakonak ez izatea ziurrenik hemendik gutxira beste leku batera eta jende ezberdinarekin aldatu beharko gara eta. **Hobe zutabe desmontagarri, txiki eta seguruak baldin baditugu, gurekin edonora eta edonoz eramanez/eraldatzeko prest.** Ez dago ez lan, ez laguntasun, ez sentimendu-erlazio ziurtasunik. Aurreko belaunaldiak “sota, caballo y rey”-ko etorkizuna zuten: ezkondu eta gurasoen etxetik irten urte askotarako lan batekin, estabilitate eta bizi-ziurtasuna ematen zuena. Gaur egun (belaunaldi haietako jendea barne) ezin dugu hemendik bi urtera lan, hiri edota pertsona berdinekin egongo garen esan.

Horrek guztiak bere biztanlea bezain aldakorra izan behar den etxe-inguru baten beharra begi-bistan jartzen du, bai erabiltzaile beraren aldaketak edo erabiltzaile ezberdinen desioak jaso aha izango dituen. Etxebizitzak denboran zehar aldakortasun bat eskatzen du ez baitakigu etorkizun hurbilak zer dakargitun, ez dakigu nola eta norekin bizi nahi izango dugun.

Artikulu hau ezin izango zen posible batez ere Carlos Arroyo eta Eleonora Guidotti-ren lan eta ikerketarik gabe, Xavier Monteys eta Pere Fuertes-en “*Casa Collage. Un ensayo sobre la arquitectura de la casa*” (GG Bartzelona, 2001) eta Ignacio Paricio eta Xavier Sust-en “*La vivienda contemporánea. Programa y tecnología*” (ITec, Bartzelona, 2004) libururik gabe